תזריע־מצורע

א. תנן במס' נגעים[1]: „חתן שנראה בו נגע נותנין לו שבעת ימי המשתה לו ולביתו ולכסותו, וכן ברגל נותנין לו כל ימות הרגל".

ובגמ'[2] הובאה מחלוקת תנאים במקור הדין, בברייתא: וביום הראות בו[3], יש יום שאתה רואה בו ויש יום שאי אתה רואה בו, מכאן אמרו חתן שנולד בו נגע נותנין לו ז' ימי המשתה לו ולביתו ולכסותו, וכן ברגל נותנין לו שבעת ימי הרגל[4] דברי רבי יהודה, רבי[5] אומר אינו צריך, הרי הוא אומר[6] וצוה הכהן ופנו את הבית אם ממתינים לו לדבר הרשות כל שכן לדבר מצוה[7] (וממשיך בגמ') מאי בינייהו אמר אביי משמעות דורשין איכא בינייהו ורבא אמר דבר הרשות איכא בינייהו (רבי[8] יהודה דלומד מביום הראות בו ומכאן אמרו חתן ורגל דהיינו מצוה ממתינין לו, אבל לדבר הרשות אין ממתינין לו בטומאה דגופי', ורבי סבר דבדבר רשות נמי ממתינין לו)[9].

ויש לומר, דאליבא דרבא ד„דבר ה־ רשות איכא בינייהו" חלוקים ר' יהודה ורבי בגדרו של דין זה שאין ראיית נגעים בחתן ורגל:

החילוק בין ב' הלימודים (מהכתוב או מק"ו מנגעי בתים) בפשטות הוא: זה ש„ממתינים לו לדבר הרשות" ה"ז רק בגדר „דחי"" (וכפשטות הלשון והענין ד„ממתינים לו לדבר הרשות"), שהתורה חסה על כליו שלא יטמאו (וכלשון רש"י[10] „לא חסה התורה אלא על כלי

---

1) פ"ג מ"ב.

2) מו"ק ז, ב.

3) פרשתנו (תזריע) יג, יד.

4) הובא בפרש"י תזריע שם. ובתו"כ שם בסגנון אחר: „מלמד שנותנים לו שני ימים, שני ימים לביתו ב' ימים לכסותו דברי ר"י", ולרוב המפרשים הכוונה כבגמ' — ראה ראב"ד, קרבן אהרן ועוד לתו"כ שם. רא"ם לפרש"י. אבל ברבינו הלל (לתו"כ) וזית רענן (לי"ש פרשתנו) מפרשים באו"א. וראה לקמן הערה 14. ואכ"מ.

5) כ"ה בגמ' לפנינו. ובר"ש וראי"ש נגעים שם גרסי להיפך „דברי רבי, ר' יהודה אומר". ובר"ח כאן „דברי רבי, ר' יוסי אומר". וראה עד"ז דק"ס מכ"י „דברי רבי, ר' יוסי בר' יהודה אומר". וכ"ה בשיטה על מו"ק לתלמידו של ר"י מפריש. וראה לקמן שוה"ג להערה 11.

6) פרשתנו (מצורע) יד, לו.

7) ועד"ז דעת רבי בתו"כ שם. וכן נקט הרמב"ם בהל' טומאת צרעת פ"ט ה"ח („אם המתינה תורה לדבר הרשות כו'")*. וכ"כ בפיה"מ נגעים שם. וראה משנה למלך הל' טומאת צרעת שם. ועוד. אבל ברע"ב למשנה נגעים שם „דכתיב וביום הראות בו". וראה שם בתוס' אנשי שם.

8) פרש"י מו"ק שם.

9) וראה השקו"ט בהמשך הגמ' ובפרש"י ותוס' שם (ד"ה משמעות, ד"ה דבר הרשות, ושם סד"ה נפקא לי'). וראה בארוכה מפרשי הש"ס מו"ק שם. מפרשי התו"כ שם. ואכ"מ.

10) מצורע שם, ממשנה נגעים פי"ב מ"ה (הובאה לקמן סוף ס"ב). תו"כ שם.

---

*) אבל בערוך השולחן העתיד (סצ"ג אות טז) כ' דהרמב"ם פסק כר"י ולא כרבי, וזה שהביא קרא ד„ופנו את הבית", דרך הרמב"ם כן בכ"מ להביא קרא דמוכח בפשטות אף שלהלכה אינה כן. ואכ"מ.

חרס שאין להם טהרה במקוה"), ולכן[11] נדחית ראיית הנגע („ממתינים") עד שיוציא את כליו, וכ"ש לדבר מצוה שנדחה ראיית הנגע עד לאחרי שבעת ימי המשתה ושבעת ימי הרגל[12]; משא"כ להלימוד מ„וביום הראות בו, יש יום כו' שאי אתה רואה בו" פירושו דהוי דין תורה[13], שימים אלו[14] הופקעו מדין ראיית נגעים[15], והיינו שאין זו דחי' עד לאחרי ימים אלה בלבד — „ממתינים לו" — אלא שבימים אלה לא חל הדין[16] של ראיית הנגע כלל[17].

[ואולי יש לומר יתירה מזו — שיש גם נפק"מ לדינא, דלהטעם ש„ממתינים לו כו'" ה"ז רק היתר, שאפשר לדחות ראיית הנגע עד אחרי הרגל, אבל בדי־עבד אם ראה הכהן את הנגע בימים אלו ופסק עליו טומאה ה"ה טמא[12]: משא"כ להלימוד „יש יום שאי אתה רואה", מכיון

---

11) וראה מל"מ שם פי"ד ה"ד מה שהקשה על דברי הרמב"ם (שם פ"ט) שלמד הדין מק"ו, והרי פסק (פי"ד שם) „וצוה הכהן ופנו את הבית אפילו חבילי עצים וחבילי קנים" שהוא כדעת ר"י (נגעים שם פי"ב), שלדעתו־דין „ופנו" הוא גזירת הכתוב ולא מצד טומאה. ע"ש בארוכה*. וראה מה שתי' בשפת אמת מו"ק שם ח, א ד"ה בגמ' דהא (בסופו), דב' מילי נינהו כו' (אבל ראה רע"ב נגעים שם פי"ב). יד דוד מו"ק שם ז, ב ד"ה רבי אומר. וראה גם משנה אחרונה ותפארת ישראל נגעים שם. ואכ"מ.

12) לכאורה כן משמע מפירוש הרא"ש נגעים פ"ג שם, שביאר הניגוד לשאר כל אדם, דהתם ב"ד כופין אותו דמ"ע היא אבל חתן נותנין לו כו' — דמשמע שרק אין כופין אותו. וראה יד דוד שם ד"ה חתן.

13) בריטב"א לקמן (יד, ב ד"ה והרי כה"ג), דאיסור ראיית נגעים מדרבנן. וראה יד דוד הנ"ל.

14) אבל בלשון התו"כ: וביום מלמד שנותנים לו שני ימים (ולא כל' הברייתא בגמ' „יש יום שאי אתה רואה בו") צ"ע אם אפשר לפרש כבפנים. ובפרט ע"פ פי' הקרבן אהרן לתו"כ שם.

15) היינו הדין ראי' בתחלה*, משא"כ לאחר שנראה נגעו בתחלה ונסגר, שבזה פליגי** ר"מ וחכמים וכן ר"מ ור"י (משנה ובריייתא מו"ק שם ז, א ואילך) אם רואים רק להקל, או — לא להקל ולא להחמיר כיון שאם הוא טמא אינו יכול לשתוק, ו„אם מטמאו נמצא מצערו במועד ורחמנא אמר (פ' ראה טז, יד) ושמחת בחגך" (ל' רש"י במשנה שם).

16) להעיר מלשון הריטב"א שם „איסור ראיית נגעים" (אלא שלדעתו הוא „מדרבנן" כנ"ל). אבל בראי"ם שבהערה 4 אף שכ' „לית לי' רשות לכהן", הרי מדגיש „לטמויי". וביד דוד שם ד"ה רבי אומר מפרש כן דעת הרמב"ם „דבחתן ורגל אין רשאי לראות ואיסורא נמי איכא לכהן לבטלו משמחתו".

17) ועפ"ז אולי יש ליישב קושיית התוס' שם ע"ב ד"ה יש יום „לר"מ למה אינו רואה להקל". וראה מל"מ הל' יו"ט פ"ז הט"ז (ועיי"ש בד"ה ודע דבגמרא). משנה אחרונה נגעים שם פ"ג. מפרשים למו"ק שם.

---

*) ולפי הגי' בר"ש כו' הנ"ל הערה 5 מתאים דב' ההלכות ברמב"ם (בפ"ט ופי"ד) שתיהן אליבא דר"י (במו"ק ובנגעים שם פי"ב). אבל לפ"ז יוקשה ביותר קושיית המל"מ בסתירת ב' המימרות דר"י. ולגי' הר"ח „ר' יוסי" מתורצת קושיית המל"מ. וראה לעיל שוה"ג להערה 7.

*) וכהל' בגמ' „שנולד בו", ובמשנה נגעים שם „שנראה בו" (ועד"ז ברמב"ם שם). וראה משנה אחרונה שם.

) דתיבת „בתחלה" במשנה (מו"ק שם ז, א) — „ר"מ אומר רואין את הנגעים **בתחלה" — ליתא בכמה כת"י. וראה תוי"ט דכ"נ מלשון רש"י ורע"ב דל"ג בתחלה. ע"ש. וראה תוס' רעק"א למשניות שם (ממל"מ) [ולהעיר, שלכמה גי' לא גרסי זה שבגמ' לפנינו „בטהור כ"ע לא פליגי דלא חזי לי'" — ראה דק"ס שם. ועוד]. וראה בהנסמן בהערה 17.

שלא חל דין ראיית נגע בימים אלה, לכן גם אם עבר הכהן וראה את הנגע, אין בה בראי' זו הכח לטמא].

וזהו גם הטעם לכך ש„דבר הרשות איכא בינייהו": אם ילפינן חתן ורגל מק"ו ד„אם ממתינים לו לדבר הרשות כל שכן לדבר מצוה", שזהו רק בגדר „דחוי"", הרי כשם שבנגעי בתים נדחית ראיית הנגע גם בשביל דבר הרשות, כן נדחית גבי טומאה דגופי'; אבל אם זהו דין תורה שימים אלו הופקעו מדין ראיית נגע, מסתבר שדין זה אינו אלא בדבר מצוה, שרק דבר מצוה בכחו ל־הפקיע כל דין ראיית הנגע בימים אלה.

ב. ויש לבאר ב' אופנים אלו ע"ד הדרוש והמוסר, ובהקדם דברי הרמב"ם בסוף הל' טומאת צרעת[18]: „וזה השינוי האמור בבגדים ובבתים שקראתו תורה צרעת בשותפות השם אינו ממנהגו של עולם אלא אות ופלא הי' בישראל כדי להזהירן מלשון הרע שהמספר בלשון הרע משתנות קירות ביתו, אם חזר בו יטהר הבית אם עמד ברשעו עד שהותץ הבית משתנין כלי העור שבביתו כו' ואם עמד ברשעו עד שישרפו משתנין הבגדים שעליו, אם חזר בו יטהרו ואם עמד ברשעו עד שישרפו משתנה עורו ויצטרע ויהי' מובדל ומפורסם לבדו עד שלא יתעסק בשיחת הרשעים שהוא הליצנות ולשון הרע".

ומדבריו מובן[19], שענין הנגעים הוא ענין של חסד מלמעלה, לטובת האדם ולתועלתו, כדי שע"י הנגעים ישוב מדרכו הרעה. וכמ"ש החינוך „משרשי המצוה[20] שרצה הא־ל בטובו הגדול ל־ייסרנו כאשר ייסר איש את בנו . . מאהבת[21] ה' אותם יודיע מוסרו".

ועוד זאת, שבענין הנגעים רואים את גודל אהבתו של הקב"ה לכאו"א מיש־ראל, גם לרשע, שכדי להזהיר אותו ולהפרישו מדרכו הרעה, משנה הקב"ה סדרי וטבע הבריאה (באופן של „אות ופלא"), עד שרשע זה ישוב מדרכו, „שלא יתעסק בשיחת הרשעים", ושיחתו תהי' כ„שיחת[22] כשרי ישראל"[23].

ויש לומר, שמטעם זה דוקא בדיני נגעים אמרה תורה שיש מצב שמעכב טומאת הנגע עד לאחרי זמן, הן בנגעי בתים, ש„וצוה כהן ופינו את הבית בטרם יבוא הכהן לראות את הנגע ולא יטמא כל אשר בבית", והן בנגעי אדם, דתחתן נותנין לו כל שבעת ימי המשתה, ללמ־דנו, שהנגעים עצמם באים מצד חסדו של הקב"ה, „כאשר ייסר איש את בנו",

18) ועד"ז בפיה"מ נגעים פי"ב מ"ה. מו"נ ח"ג ספמ"ז.

19) ראה ביאור דברי הרמב"ם שם — לקו"ש חכ"ב ע' 72 ואילך ובהערות שם.

20) מצוה קעב בענין נגעי בגדים.

21) מצוה קעז בענין נגעי בתים.

22) ל' הרמב"ם שם.

23) להעיר ממאור עינים פרשת מצורע בביאור דרשת רז"ל (ערכין טז, א) שבעון לה"ר נגעים באין — „הענין דכתיב בראשית ברא אלקים גו' ודרז"ל בשביל התורה ובשביל ישראל נמצא ישראל הם דבר חשוב מאד לפני הש"י שבשבילם ברא כל העולמות וכל הברואים והש"י מקבל תענוג מכל א' מישראל אפילו מרשע גדול כפלח הרמון רקתך אפילו ריקנים שבך מלאים מצות כרימון (עירובין יט, א) וכשמדבר להי"ר על א' מישראל אפילו כשאומר אמת הוא מבטל תענוג הבורא ית' כביכול ומביא בו מדת עצבות כביכול כאמור ויתעצב על לבו ומהפך מעונג לנגע לכן שכרו מדה כנגד מדה נגעים באים עליו".

ולכן במצב מסויים מעכבים את הטומ־אה.

וגם ענין זה (כמו כללות ה„חסד" שבנגעים) עושה הקב"ה גם עם איש זה שסיפר בלשון הרע עד שנשתנו קירות ביתו, שגם על ממונו חסה התורה, וכ־מודגש במשנה[24] (בדין ד„ופנו את ה־בית") „על מה חסה התורה על כלי חרסו כו' אם כך חסה התורה על ממונו הבזוי כו' אם כך על של רשע ק"ו על של צדיק"[25].

ג. עפ"ז יש לומר, ששני האופנים הנ"ל — הפקעת דין ראיית נגע מפני „דבר מצוה" (הנלמד מ„וביום הראות בו . . יש יום שאי אתה רואה"), או דחיית ראיית הנגע אפילו לדבר הרשות — מורים על ב' סוגי מעלות של איש ישראל שאי אפשר שיבטלו (שלכן נמ־צאות הם אפילו במי שנענש בנגעים, שזה מורה על מצבו הירוד ביותר כנ"ל).

ביאור הענין:

בזה ש„חסה התורה על ממונו הבזוי . . של רשע" ניכרת מעלתו של כל איש ישראל, שכ"כ חביב הוא לפני הקב"ה, עד שהתורה חסה לא רק עליו (על גופו ונפשו), אלא על כל דבר שלו, אפילו „ממונו הבזוי", דעם היות שזהו רק „דבר הרשות" (שאינו בשביל מצוה וקיום ציוויו של הקב"ה, רק להנאתו של איש זה), מ"מ, להיותו ממון של איש ישראל, הרי התורה חסה עליו וכמאמר[26] „התורה חסה על ממונן של ישראל" (ואע"פ ש־חטא ישראל הוא[27]).

וזה שמפקיעים דין ראיית נגע מפני „דבר מצוה" של זה שנראה בו נגע — מורה על מעלת מעשה המצוה של איש ישראל, שגם „דבר מצוה" של מי שנראה בו נגע, שעמד ברשעו כ"כ, עד שלא התחרט גם לאחרי שנשתנו קירות ביתו וגם נשתנו בגדיו, ויש צורך שישתנה עור גופו, מ"מ יש בכחו של „דבר מצוה" שלו להפקיע דין ראיית נגע.

ויש בזה מה שאין בזה:

זה ש„חסה התורה על ממונו הבזוי . . של רשע" קשור עם מעלתו של איש ישראל מצד שם וענין ישראל, דלהיות שישראל „אע"פ שחטא ישראל הוא", דגם איש רשע לא נפקע ממנו שם „ישראל", ולכן אין נפק"מ באיזה ענין מדובר, דאפילו ב„ממונו הבזוי" ושמש־תמש בו רק ל„דבר הרשות", הקב"ה חס עליו (להיותו בבעלות איש ישראל).

וזה שמפקיעים דין ראיית נגעים מפני „דבר מצוה" של המנוגע, ה"ז מורה על גודל קדושת מעשה המצות שלו, שמחמת קדושת המצוה א"א שיחול דין טומאת נגעים[28]. דהגם שעושה מעשי רשע ומפריד עצמו מכל דבר שבקדושה ו־לכאורה אינו שייך (במצבו זה) לענין של קדושה גלוי' [דאע"פ ש„ישראל הוא", הרי יש מקום לומר שאין זה מספיק שיהי' אצלו ענין של קדושת המצוות

24) נגעים פי"ב שם.

25) ועד"ז בתו"כ מצורע שם: וכי מה מטמא בנגעים הרשעים או הצדיקים הוי אומר הרשעים אם כך חסה כו' אם כך על של רשע כו'.

26) ר"ה כו, א (וראה פרש"י שם). וש"נ.

27) סנהדרין מד, א.

28) להעיר מתורת לוי"צ (ע' שנח ואילך) בפי' דעת ר"י (נגעים פי"ג מי"א) במצורע שנכנס לבית חבירו שהכלים טמאים רק אם שהה כדי הדלקת הנר. וראה לקו"ש חי"ז ע' 141 ואילך.

בגלוי[29]] — מ״מ זה מחדש הלימוד מ„וב־יום הראות בו . . יש יום שאי אתה רואה״, שלא זו בלבד שלא נפקע מאיש זה שם ישראל, אלא עוד זאת[30], ש„דבר מצוה״[31] שלו בכחו[32] להפקיע דין ראיית נגעים (וטומאתם).

וזהו גם הביאור הפנימי בפלוגתת ר׳ יהודה ורבי בנוגע לחתן ורגל — דפליגי איזו מעלה מהנ״ל גדולה יותר:

רבי ס״ל שהמעלה הראשונה הנ״ל — זה שהתורה חסה גם על ממונו הבזוי של רשע, שזהו מצד שמו „ישראל״ — היא נעלית יותר, ולכן ס״ל, שזהו הטעם להדין שנותנין לחתן ז׳ ימים, ש„ממתינים לו״, היינו שדוחים ראיית הנגע מצד חביבותו של איש ישראל; וזהו גם הק״ו שלו, „אם ממתינים לו לדבר הרשות כל שכן לדבר מצוה״ — דאם חביבותם של ישראל מועלת לדחות ראיית הנגע בשביל דברי רשות של ישראל, כל שכן בענין של מצוה;

ורבי יהודה ס״ל, שזה שגם מעשה המצוה של המנוגע יש בו קדושה כדי להפקיע דין ראיית הנגע היא מעלה גדולה יותר — ולכן ס״ל שזהו חידוש התורה בדין „חתן . . נותנין לו ז׳ ימי המשתה״.

(משיחת ליל כ״ט אלול, ערב ראש השנה, תשמ״ו)

---

29) ראה באר היטב או״ח סתקע״א סק״א (הל׳ ת״ת לאדה״ז פ״ד סוס״ג) — דכל המעשים (מצות) שאדם עושה ותורה שלומד בעודו רשע בעו״ה מוסיף כח בקליפות עד שחוזר בתשובה ומוציא מהקליפה. ובהל׳ ת״ת שם, דכיון שלא ידח ממנו נדח (שאזי מוציא מהקליפה כל התורה ומצות וחוזרים לקדושה בחזרתו) לפיכך אין לו למנוע מלעסוק לעולם.

30) ומכ״ש ממ״ש הרמב״ם (אגרת השמד (אות ד׳ ד״ה והמין הרביעי). אגרת תימן (ספ״א)) לענין ירבעם בן נבט, אף שהוא יוצא מהכלל ד„כל ישראל יש להם חלק לעוה״ב״ (סנהדרין ר״פ חלק).

31) ראה הל׳ ת״ת שם, שגם להדיעה ד(הא דלעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה הוא רק כשמקיים המצות אבל) אם אינו מקיים מה שלומד נקרא רשע ועליו אמר הכתוב ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי — ה״ז רק בלימוד התורה, משא״כ במצוה לכו״ע ובכל אופן צריך לקיים מצות — ראה קו״א שם סק״א.

32) והרי מזה שגם רשע שמוסיף כח בקליפות נצטווה ומחוייב לקיים מצות ה׳ (ראה הערות שלפנ״ז), שמצוה הוא לשון צוותא וחיבור (לקו״ת בחוקותי מה, ג. דרך חיים שער התפלה (נב, סע״ב). סה״מ תרח״ץ ע׳ נב. סה״מ הש״ת ע׳ 72 ואילך. ועוד), מוכח גם שבדבר מצוה שלו ישנה קדושת המצות. ויתירה מזו: קדושת המצוה מכניסה את האדם ברשות הקדושה, צוותא ו־חיבור עם הבורא. ולהעיר ממשנ״ת כמ״פ בפי׳ מחז״ל „מתוך שלא לשמה בא לשמה״, שב„תוך״ ופנימיות כל איש ישראל ישנה כוונה לשמה (כפס״ד הרמב״ם (הל׳ גירושין ספ״ב) שכל איש ישראל רוצה לקיים כל המצות), והיינו דלא רק שהמעשה נעשה כתיקונו (ראה קו״א שם), אלא שיש בזה (עכ״פ בהעלם ובפנימיות) גם הכוונה „לשמה״. וראה לקו״ש ח״כ ע׳ 50. ועוד.